

ТЕМА 15. ПУНКТУАЦІЯ СКЛАДНОГО РЕЧЕННЯ

Дайте відповіді на такі питання:

1. У яких випадках між граматичними основами складносурядного речення ставиться тире? Наведіть приклади.

2. Доведіть чи спростуйте тезу: між граматичними основами складносурядних речень, з'єднаних одиничним єднальним сполучником, розділовий знак ставиться завжди.

3. Яку функцію у складносурядному реченні виконує крапка з комою? У яких випадках вживається? Проілюструйте свою відповідь прикладами.

Вправа 1. Поставте потрібні розділові знаки. Поясніть вживання розділових знаків у складносурядних реченнях.

1. Ми збирали з сином жолуді дубові і про день майбутній я казав синкові і пливли багрові хмари в вишині і співала осінь весняні пісні (М. Рил.). 2. На яру стояло чимале село і посеред села біліла невеличка нова церква (І. Н.-Лев.). 3. Троянди гріючись на сонці нескупім нам серце радують відродженням своїм і спраглий погляд наш у чистих барвах тоне (М. Рил.). 4. Офіцери зняковіли зворушені цією пишною зустрічю до якої вони не звикли і якої зовсім не ждали (О. Гонч.). 5. Глибінь морів моїх, безмежність мого поля і сузір'їв багряниста височінь (П. Нагн.). 6. П'янкий соковитий дух ішов від живої розпареної землі а високо над вигоном уже перелітали на північ ключами птиці дзвінкоголосі чуйні весняні (О. Гонч.). 7. Стемніло і стало зовсім тихо. І добре Хариті на ниві і лячно (М. Коц.). 8. Заблищали зорі в небі як очі у добрих діток зароїлися вони мов живі одна з них зірвалася і огневий слід переписав небо загорілося зарево за горою де сховався місяць (П. Мир.). 9. Як дзвінко лунає музика і як упевнено крокує колона. 10. Тоді як ще листя зелене було як трави стояли і квіти пахтіли кудись несподівано сонце зайшло і білі пелюстки снігів полетіли (О. Гонч.). 11. У хаті холодно і мене морозить (Л. Кост.). 12. Метнулось гайвороння край дороги і простяглась пустиня навкруги (М. Рил.). 13. Дощі минулись і нема (М. Лук.). 14. Шопена вальс... Ну хто не грав і хто не слухав? (М. Рил.). 15. Зупиніться на мить у цьому шаленстві долання вічного часу і ви побачити його здивованого маленького хлопчика з широко розкритими зеленими очима на березі вічної ріки України (М. Жул.).

Дайте відповіді на такі питання:

1. У якому випадку складені сполучники, якими приєднуються підрядні речення до головних, комами не розділяються?

2. За якої умови порівняльні звороти й неповні порівняльні конструкції не відокремлюються комами. Наведіть приклади.

Вправа 2. Поставте, де потрібно, розділові знаки у складнопідрядних реченнях.

1. У природі ніч існує для того щоб у тиші росло усяке зілля і відпочивала людина (*М. Ст.*). 2. Злякався Пірат і почав гавкати сам не знаючи на кого (*О. Довж.*). 3. Мені з тобою добре як ніколи (*М. Лук.*). 4. Довго співали дівчата довго гуляли хлопці незважаючи на те що другого дня треба було рано вставати ще й на панщину йти (*І. Н.-Лев.*). 4. Те що її зацікавило було не що інше як троє осідланих коней під ганком вілли (*М. Коц.*). 5. Леся Українка розповідала що вона вивчила арабську мову і тепер навчає арабчат грамоти (*І. Шан.*). 6. Серце в'яне співаючи коли знає за що (*Т. Шевч.*).

Вправа 3. У кожному реченні поставте відповідні розділові знаки.

1. Я знаю він мене запам'ятав (*М. Руд.*). 2. Туди ішли як тільки шлях стужавів назад брели вже й Галич на стерні (*Л. Кост.*). 3. Вдарить грім наче небо навпіл розколось (*М. Руд.*). 4. Судьба у батька нещадима війна та голод за плечима. 5. Дивно в місті люду два мільйони а мені тебе не вистача. 6. Злетіти хоче той вітряк піднятися несила (*М. Лук.*). 7. Я знаю слабкість це одна з диверсій (*Л. Кост.*). 8. Хочеш їсти калачі не сиди на печі (*Нар. тв.*). 9. Дуже старенький він (будиночок) і починає хилитися а нового поставити ні за що його нишком підпирають дубовими стовпами (*В. Земл.*). 10. Защебетав соловейко пішла луна гаєм (*Т. Шевч.*). 11. Попадавсь їм багач у руки вони його оббирали попадався вбогий вони його наділяли (*М. Вовч.*). 12. Лаврін не поганяв волів він забув і про воли і про мішки й тільки дивився на Мелашку (*І. Н.-Лев.*).

Завдання

1. Прочитайте речення, зверніть увагу на розділові знаки. Який із позначених цифрами розділовий знак вжито неправильно?

Ця п'єса почалася вже давно, (I) і лиш тепер збагнув я – (II) то вистава, (III) де кожен, (IV) власну сутність загубивши, (IV) і дивиться, (VI) і грає.

У завданнях 2-4 визначте речення, в якому допущено пунктуаційну помилку. Якщо помилка в одному реченні, то позначте в якому саме (I, II, III), якщо помилка у двох реченнях, то позначте відповідь IV, якщо помилок немає – відповідь V.

- 2.
- I. Тепло було, й вишні цвіли рясно.
 - II. Хай наше слово не вмирає, і наша пісня хай живе!
 - III. Коли вона виходила на сцену, усе навколо завмирало і жила лише пісня.
 - IV. Помилки у двох реченнях.
 - V. Помилки немає.
- 3.
- I. Не кидай іскри в соломку: і сама згорить, і село спалить.
 - II. За селом знову шелестіли хліба й пахло полином.
 - III. Глянуть не встигнеш – і вік промайне.
 - IV. Помилки у двох реченнях.
 - V. Помилки немає.
- 4.
- I. Повернемося не раніше, ніж за годину.
 - II. У товаристві лад – усяк тому рад.
 - III. Пройшла гроза, і ніч промчала, і день шумить кругом.
 - IV. Помилки у двох реченнях.
 - V. Помилки немає.
5. **Визначте речення, в якому розділові знаки поставлені правильно.**
- I. Із вдачею, як відомо, народжуються і змінити її неможливо.
 - II. Мені відкрилась істина печальна, життя зникає, як річка Почайна.
 - III. Коли він торкався до струн скрипки, все на світі завмирало, і залишалася тільки музика.
 - IV. Котра тепер година, і скільки часу залишилося до кінця зміни?
 - V. Серце в'яне співаючи, коли знає за що.
6. **Визначте слово, яке треба поставити замість крапок у фразеологізмі “Меле як ... млин”.**
- I. Новий.
 - II. Повний.
 - III. Порожній.
 - IV. Гучний.
 - V. Старий.
7. **Розкрийте значення фразеологізму “Через дорогу навприсядки”.**
- I. Дуже близько.
 - II. Мало.

- III. Залицятися.
- IV. Далекі родичі.
- V. Хворіти.

8. Який із поданих нижче фразеологізмів випадає зі смислового ряду?

- I. Співати дифірамби.
- II. Підноситися до небес.
- III. Носитися, як дурень з писаною торбою.
- IV. Підносити на щит.
- V. Грати першу скрипку.

9. В якому слові наголос не змінює значення слова?

- I. Біднота.
- II. Набухати.
- III. Бескет.
- IV. Темник.
- V. Пташник.

10. Знайдіть слово, де порушена орфоепічна норма.

- I. Ва́ловий.
- II. Ге́рбовий.
- III. Черстві́й.
- IV. Борода́вковий.
- VI. Обста́винний.

11. Визначте, яке слово треба писати з літерою *г* ?

- I. ...усяр.
- II. ...ультай.
- III. ...рошовий.
- IV. ...андж.
- V. ...антель.

12. Визначте, яка кількість синонімічних пар має ненормативне слово.

- I. Крижовник – агрус.
- II. Паркан – огорожа.
- III. Куліси – лаштунки.
- IV. Базар – ринок.
- V. Накоплювати – накопичувати.

Ненормативних пар: 1, 2, 3, 4, 5.

13. Розкрийте значення виділеного слова.

Несподівано хазяїн почав *хавчати*.

- I. Співати.
- II. Кричати.
- III. Хрипіти.
- IV. Танцювати.
- V. Молитися.

14. З'ясуйте кількість правильних словосполучень.

- I. Ящик письмового стола.
- II. Поштова скриня.
- III. Скринька для скарг і пропозицій.
- IV. Екстренне повідомлення.
- V. Черепаха хода.

Правильних: 1, 2, 3, 4, 5.

15. Визначте, чи потребують подані речення редакторського втручання.

- I. Ми купили три метри красивої французької тюлі.
- II. На виставці-ярмарку канцелярські приладдя пропонували чотири фірми із Лондону.
- III. Площа земельної ділянки – 44,3 гектара.
- IV. Потребують редагування два речення.
- V. Жодне речення не потребує редагування.